

Сидоренко Наталія Іванівна

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Підготовка професіоналів для основних сфер людської діяльності в сучасній соціокультурній ситуації є актуальним завданням. Сьогодні в суспільстві переважають нові цінності: саморозвиток, самоосвіта, самопроекування особистості, що стали стрижньовим особистісно-орієнтованої освіти. Як ніколи раніше школа суверенної України потребує вчителя високої духовної культури, національної самосвідомості, глибокої професійної компетенції, щоб працювати плідно і розвивати творчий потенціал у кожному своєму учневі [1].

Віджила утилітарно-прагматична концепція вищої освіти як передача підростаючому поколінню і тим, хто навчається у вищій школі знань, умінь, навичок, способів діяльності, сукупності національного досвіду попередніх поколінь. Виявилось, що вона не гарантує розвиток

сутнісних внутрішніх сил особистості, відповідно, не гарантує і прогрес суспільства. На зміну їй приходить детермінована сучасними тенденціями цивілізації системна концепція гуманістичної педагогіки. Основним ціннісним орієнтиром її можна вважати активно-діяльнісну, цілісну особливість.

Одним з інтегральним якостей цілісної особистості, що формується в процесі професійного становлення є ступінь незалежності, ініціативності, самостійності і активності у досягненні своїх цілей, розвиток особистої відповідальності за події, що відбуваються з нею. Розвиток внутрішнього контролю за подіями життя є важливим компонентом соціально зрілої особистості. Формування цієї риси відбуваються паралельно з розвитком автономності особистості і забезпечення свободи у прийнятті рішень. В наш час у психології поширена концепція про два типи відповідальності (теорія локусу контролю), яку запропонував американський вчений Дж. Роттер. Відносно цієї теорії люди різняться між собою по тому, де вони локалізують контроль над значимими для себе подіями. Якщо людина схильна приймати відповідальність за події, які відбуваються в її житті на себе, пояснюючи їх своєю поведінкою, характером, компетентністю, цілеспрямованістю та здібностями – це свідчить про наявність внутрішнього або інтегрального локусу контролю. Якщо ж вона схильна атрибутувати відповідальність за все зовнішнім силам, таким як вдача, випадок, воля інших людей, тощо – це свідчить про наявність зовнішнього або екстремального локусу контролю [3,4]

Взагалі, проблема локусу контролю здавна розглядалася науковцями. З власне психологічних аналогів локусу контролю J. Rotter відмічав концепцію компетенції (competence) R.W. White, яка концентрує увагу на здатності людини ефективно впливати на своє соціальне оточення, теорія мотивації досягнень D. Mc Clelland та J.W. Atkinson, вважаючи, що люди, які мають високі потреби в досягненнях, вірогідно більше вірять у власні сили та здатність досягти власних цілей. Певний вплив мала також концепція Н.А. Witkin, яка диференціює людей у залежності від когнітивного стилю на «полезалежних» та «полenezалежних» Люди, сприйняття яких є залежним від перцептивного поля. Заслуговує на увагу також фрустрація теорія S. Rosenzweig. Згідно з її твердженням, в життєвих ситуаціях людям властиво реагувати на труднощі по-різному: одні постійно звинувачують себе (інтрапунітивний тип реагування), інші завжди приписують відповідальність зовнішнім обставинам та оточуючим (екстрапунітивний тип реагування), треті дотримуються позиції примирення, не звинувачуючи ні себе, ні інших (імпунітивний тип реагування) [5].

Введення у психологію поняття «локус контролю» стимулювало подальше вивчення цього феномена. Виявилось, що превалювання у індивіда одного або іншого типу локалізації контролю впливає на

різнобічні характеристики його психіки та поведінки. Численні дослідження показують, що екстернали сильніше піддаються соціальним впливом, ніж інтерналі [6].

Одним з питань, яке виникає при вивченні соціальної поведінки інтерналів та екстерналів є питання про те, як ведуть себе люди цих типів у невизначеній ситуації. Логічно припустити, що невизначена ситуація, умовна ситуація шансу буде фруструючою для інтерналів та органічною для екстерналів, проте в ситуації експериментального моделювання шансу екстернали виявилися більш фрустрованими умовами експерименту, ніж інтерналі. Було висловлено припущення, що оскільки ситуація невизначеності є перманентною для екстерналів, тому як би вони не приписували відповідальність зовнішнім обставинам, постійна необхідність діяти в невизначеній ситуації не може не впливати негативно на їхню психіку. Це, можливо, одна з причин того, що у екстерналів частіше спостерігаються тривожність та репресивність.

Окрім спеціалізованих опитувальників, розроблених з метою дослідження локusu контролю особистості, існують також шкали локалізації контролю, вбудовані в інші особисті опитувальники: «Тест змістовно-життєвих орієнтацій» (ЗЖО – російськомовна модифікація Д.А. Леонтева) та «Опитувальник соціально-психологічної адаптованості» (СПА – російська версія А.К. Осницького).

Все це дає достатньо підстав вважати, що виділення особистісної характеристики, що відображає те, в якому ступені людина відчуває себе активним об'єктом власної діяльності, а в якій – пасивним об'єктом дії інших людей і зовнішніх обставин, обґрунтовано існуючими емпіричними дослідженнями і може сприяти подальшому вивченню психології особистості.

Список використаної літератури

1. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя. –К., 1994.-110с.
2. Психология и педагогика. Учебное пособие для вузов. Составитель Радугин А.А.-М., 1997.-256с.
3. Tamayo A.Locus of control:differences by sex and age // Achta-Psiquiatr-Psiol-Am-Lat. – 1993. -№39(4.) –Р 301-308
4. Барлачук Л.Ф., Коржова Е.Ю. Психология жизненных ситуаций. – М., 1998.-262с.
5. Rotter J.B. generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. –Psychological Monographs,1966.-80 (1) –Р.1-28.
6. Morison M., de Man A.F.,Drumheier A. Multidimensional locus of control and attitudes toward mental illness. -1994. –Vol.78. -№3. –Р.1281-1282.